

POLITIKKIT

INIP INUIAQATIGIINNI AKISUSSAAQATAANERMIGUT POLITIKKIA

INip inuiaqatigiinni akisussaaqataanermigut politikiani ilaapput siammasissuseqarnissaq, siunnerfilersugaalluartumik politikkeqarnissaq aamma tapiissuteqarnernut politikkeqarnissaq. Inuiaqatigiinni akisussaaqataansinni qanoq periuseqqarluta sulinitsinnik ersersitsinissaq. Suliniutiutitsinni aaliangersimavugut suliniutigut FN-ip nunarsuaq tamakkerlugu anguniagassatut aaliangiussaanut sanilliussortarniarlugit (Sustainable Development Goals)/(Piujuuaannartitsineq tunngavigalugu ineriartortitsinissami anguniakkat).

Uagut pingaarnertut ingerlatagut – inissianik aqutsinerit, sanaartornerit aamma inissianik sullissinerit – suliutut inuiaqatigiinnut tapersiissutitut isigivagut. Nalilersimavarput INI suliffeqarfimmut inuiaqatigiinnullu, sumiiffigisani inuiaqatigiinnut, avatangiiserisanut pisiniartarnermi ileqqorissaarnermillu qitiutitsilluni piguni, inuiaqatigiinnut annerpaamik nalilimmik tunniussisinnaassalluni. Suliffeqarfinnik allanik peqateqarluta ingerlatsigutta tamanna nukittuffiginerussallugu isumaqarpugut. Taamaattumik CSR Greenlandimi aammalu Transparency International Greenlandimi ilaasortaavugut.

Upperaarput sulisut pisortallu akornanni siammasissuseqarutta pitsaanerpaamik angusaqarsinnaalluta. Taamatut isumaqarpugut, upperigatsigu suliffeqarfik siammasissuseqartoq sulisussarsiornermini sulisuminillu tigumminiinnarsinnaanermi periarfissaqarluarnerpaassasoq.

INImit upperilluinnarparput, siammasissuseqarnerup suliffeqarfiup attartortunut attaveqarnera pitsaanerulersissagaa. Attartortuusummi INImi sulisuusut ilisarisinnaasamittut misigisaqarfigigunikkut killormullu aamma ingerlasumik, taava INIp suliassani oqinnerusumik naammassisinnaagai sullivittullu pitsaasumik sullissinissamik kissaatini isumagisinnaanerussagai.

INUIAQATIGIIT

Uagut tungitsinnit innuuttaasunut akisussaassuseqarneq isigaarput tassaasutut, inissianik aqutsinermi inissianillu isumaginninnermi piffissamik allatullu atuilluarluni sulilluarnertut, taamatut iliornikkut isumannarumallugu Kalaallit Nunaanni inuusut tamarmiusut pitsaanerusunik najugaqalersinnaanissaat. Inissianik attartortuusut najugarisaminni naammagisimaarinnillutillu naleqartumik inuunissaat isumannaarumallugit ikorfartorpagut. Angorusoqaarpullu najugarisaminnut atatillugu oqartussaaqataalersinnaanissaat – angerlarsimaffiit iluini qanigisamilu avatangiisiusunut atatillugu, tak. anguniakkani 11.

INImi maluginiarparput, naammaginartumik inuunermi tunngavissaqarnissaq inuttut pisinnaatitaaffiummat, taamattumillu pimoorussilluta sulivugut attartortuusut akiligassaminnik kinguaattooruteqalernermikkut anisitaasinnaanissaat pitsaaliorniarlugu.

Suliatsinni pingaartitatut aamma ilaatipparput, inissianik aqutsinermi ingerlaavartumik najugaqartunut aningaasaqarnikkut ajornartorsiortunut aaqqiissutissanik ujartueqataasarneq, najugaqartunullu ataasiakkaanut najugarisap eqqaani sunniuteqaqataasinnaanermut periarfissarsiuussineq, tak. anguniakkani 16.

Akiligassanik kingiaattoornernut aaqqiissutissarsiornermi oqallinnerni peqataanissarput akisussaaffittut isigaarput aamma ikorfartorumallugu najugaqartut tamat oqartussaaqataanerannik misigitinneqarnissaat. Kisimiillutali inuiaqatigiinni inuit ajornartorsiutaat aaqqissinaangilagut, kisianni kommuninut Namminersorlutillu Oqartussanut suleqatissatut tutsuiginartutut

KALAALLIT NUNAANNI INISSIANIK AQUTSISUT ANNERSAAT

INI piginneqatigiiffiuvoq Namminersorlutik Oqartussat pigisaat, siunertarineqartoq aqutsinissamik, isumaginninnissamik, iniassianillu iluarsartuussisarnissamik nunarput tamakkerlugu inissiat 10.000-it missaannik amerlatigisunik. Inissiat Namminersorlutik Oqartussanit, Kommune Kujallermit-, Qeqqatamit-, Avannaanit Qeqertalimmillu pigineqarput. Piginnittutullu akisussaaffigivaat nutarterisarnissat pīiaatitsisarnissallu, INI-llu isumagisarivai aqutsineq /allaffissorneq, PPV aammalu inissianik isumaginnittarneq.

Inissiat akii katitigaapput tiguisut assigiinngitsunut agguataagaallutik:

22% miss.

Aningaasat pissarsissutaanerit – >inissiamik piginnittoq

68% miss.

Ingerlatsineq -> Najugaqarfiit immikkoortortaanut

10% miss.

Allaffissorneq -> INI

Imeq kiassamerlu -> Nukissiorfiit

immitsinnut neqeroorutigisinnaavugut, ilaatigut suleqataaffigalugit Kalaallit Nunaanni inuttut ajornartorsiutit aaqqinniarlugit suliniuteqarnerit, tak., anguniakkani 17.

Periuseriniakkatsinni makku assersuutitut taasinnaavagut:

- Soqutigisaqaqatigisagut qanimut suleqatigalugit akiligassanut kinguaattoorutinut atatillugu aaqqiissutaasinnaasunik ujartuivugut aamma aningaasaqarnikkut siunnersuisarnermut atatillugu misiligutaasunik suliaqarnermi qitiusumik peqataalluta.
- Eqqumaffigaarput najugaqartut oqartusaaqataatinneqalernissaat ineriartortinneqarsinnaammat nutaanillu eqqarsarnissamut soqutiginnilluta, ineriartortikkumallugu najugaqartut sumiiffigisami qanittuani akisussaasuunissaat, tamannalu anguniarsarivarput ilaatigut meeqqat oqartusaaqataanerisa inerisaavigineratigut.

AVATANGIISIT

Salliulluta peqataaffigerusupparput pinngortitatta avatangiisitalu paarilluarnissaat angujumallugu isiginnittaatsinik tunngavissiiinissaq. Saniatigullu attartortuusut innaallagissamik, imermik kiassarnermillu isumatunerusumik atuinissaannik sunniinialuni paasititsiniaaneq. Taamatut suliniuteqarneq pitsaasuullunilu atuisunut sipaaruteqartitsivoq, tak. anguniagaq 7.

Attartortunut assigiinngitsutigut attaveqartarnerit aqutigalugit, ilisimatitsissutigineqarpoq tamanut iluaqutaassammat avatangiisinut ataatsimoorluni periuseqarnermi. Attartortunullu aamma maluginiaqquneqarpoq avatangiisit mianeralugit eqqakkanik avissaartiterisoqartassammat. INI-lu aamma peqataajumavoq avatangiisit pillugit isiginnittaatsinik qaammarsaaniarnermi, tak. anguniagaq 12.

Attartortunut digitaliusumik aaqqinissamik neqerooruteqarnikkut aamma piffissaq ungasinnerusoq isigalugu pappialarsornerup annikillisarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Periuseqaniarnermut atatillugu makku assersuutigisinnaavagut:

- Sisimiuni eqqakkat igalaaminiusut immikkoortillugit eqqarnissaannut containerinik inissiineq aamma Nuummi, Manitsumi, Sisimiuni Ilulissanilu "miljøhuse"-nik nappaanerit.
- TV-kkut naqitatullu saqqummiussunik kiisalu attaveqaatit tamanit atorneqartut aqutigalugit innaallagissamik, imermik kiassarnermillu sipaarnissaq pillugu paasititsiniaanerit ingerlanneqarput.
- Saliineq, Inissiaateqarfiit qanigisaanni immikkortortaqaqarfinni siulersuisut suleqatigalugit ingerlanneqarput.
- Saligaatsoq, Suliffeqarfiit allat peqatigalugit saliisitsinernik ingerlatsinerit

PISINNIARTARNERIT ILEQQORISSAARNERLU

Eqqumaffigaarput sullississutinik nioqqutissanillu pisiniarnerni akisussaaffeqaratta. Minnerunngitsumik nunatsinni ingerlatsineq eqqarsaatigalugu, ajornangikkaangat aningaasaqarnermullu oqimaaqutaanani, taava kissaatiginerpaasarpaput kalaallinit pilersorneqarnissarpup. Taamatut iliornikkut sullississutinik nioqqutissanillu pisisarnigut Kalaallit Nunaanni alliartornissamat suliffissaqartitsiniarnermullu iluaqutinngortinniartarpagut, tak. anguniagaq 12. Taamaaliornitsinnili killormut uagut piumasarisarpaput pilersuisutta ileqqorissaarnermik tunngaveqartumik pilersuinissaat, tamannalu soorlu ingerlattarpaput aaliangiussitinnata siullermeerutaasumik suliarinnittussarsiuussigallartarnikkut.

INIp aamma akisussaaffigaa peqquserlunniarsinnaanernik akiuiniarnissaq. Ilisimavarput inissianik tunniussinerni tamatigorlut malittarisassanut naapertuuttumik aqutsillutalu ingerlatsisarnissarpup. Taamaattumik suni tamani suloriusigut assigiilluinnartuupput, inissanilu utaqqisuni inissisimaneq malilluinnarlugu erseqqissumik tulleriaaraluta tunniussuisarluta. Taamatut aamma ingerlanneqartarpup akiligassanik akiliinerit ingerlatsinerlu akimut ersittumik ingerlanneqartarluni, suliffeqarfiullu iluani avataanullu akiliinerit pitinnagit inuit akuerseqatigiittussat arlaqartut aqqusaarneqartarpup ingerlanneqarlutik Transparency International Greenlandimi ilaasortaanitsinnut naapertuuttumik, tak. anguniaq 16.

Periuseqarnitsinni makku assersuutitut saqqummiussinnaavagut:

- Teknikimut tunngasutigut ataani pilersuisugut siullermeersumik tiguisussarsiuussinerni uppersaaseeqquneqartarpup pisortanut akiitsoqannginnerminnik aamma uppersarlugu ilinniartussanik tiguisumassuseqarnertik.
- Rekvisitionit atorneqartillugit kingusinnerusukkullu akuersinerni inuit arlaqartut akuliunneqartussaappup, taamatut iliornikkut isumannaarumallugu inuit ataasiakkaat kisimiillutik akisussaaffimmik tigumminnginnissaat.

SULISUNUT TUNNGASUT SIAMMASISSUSERLU

Sulisugut immikkut pisussaaffeqarfigaagut. Pingaartitagut tunngavigalugit, suliffimmik kajungernartumik pilersitsinikkut, upperaarpup sulisutta ersersinnassagaat, taamallu iliornikkut sullissinissamik tunngavissarpup, tamannalu INIp Kalaallit Nunaanni inissianik sanaartortitsinernillu

aqutsisutut kajungerineqarnerpaanngortinnissaanut aaliangiisuusaaq. Eqqumaffigaarput, inuuneq tamaat ilinniarfigisussaagatsigu, taamaammallu INI mit piginnaanngorsaaneq pingaartilluinnagaraarput.

INI mit ilinniartitaanermut atatillugu inuiaqatigiinni akisussaaqataaneq iluaniitipparput. Taamaattumik ilinniarfinnik ilinniartussanillu pilersitsilluni inissiisarnissaq ilutsinni piareersimaffigalugulu nammassallugu piareersimaffigaarput, tak. anguniagaq 4. Aammattaaq isumaqarpugut, kikkut tamarmik periarfissaqartinneqassasut taamaattumillu nutaamik naliliisarnissanut periarfissaqartitsiuarumavugut.

Sulisugut kaammattorpagut timikkut tarnikkullu peqqissumik inooqqullugit. Taamaattumillu maluginiarparput, sulinermi angusaqarniarneq ilaqutaariinnerlu imminnut ataqatigiissammata.

Periuseriniakkatut makku assersuutitut taajumavagut:

- Ukiut tamaasa sulisutta suliffimminnut atatillugu qanoq isumaqarnerat uuttortartarparput, kingorna aqqissuinissaq siunertaralugu malersoqqittakkatsinnik.
- Eqqumaffigaagut sulinngitsoortarnerit, taamatut naammaginangitsumik ingerlalersinnaaneq siusissukkut iliuseqarfiginnaajumallugu.
- Ulluinnarni peqqinnissamut naammagisimaarinninnissamullu sammisut "inummarissaasugut" ikiortigalugit sulinitanni ilaatinniartarparput.
- Sungiusarlutik suliffeqarfimmiittussat, ilinniartoqarnissaq aammalu nalilersueqqilluni suliasat piareersimaffigaagut.

SIAMMASISSUSEQARNEQ

INI p aallaavigai inuit. Sulisorisat pisortaasullu pitsaasumik sullissinissamut piginnaaneqarlutillu piumassuseqarnerat aaliangiisuupput, INI p Kalaallit Nunaanni inissianik aqutsisussatut qinerumaneqarnissaanut. Taamaattumik siammasissuseqarneq siunissami INI p ineriartoqqinnissaanut isumannaarisussaassaaq.

INI mi siammasissuseqarnermik taaguut atornerarpoq takutillugu sulisut akuersaarneqarmata, "peqqutigalugumik" "imaakkaluartumillu" oqarnani, assigiinngisitaartuusulli aamma inuit piginnaatitaaffiisa tungaannit isigineqarnerat tunngavigalugu. Taamaattumik aallaaviuvoq sulisuusut ataasiakkaat tunniussisinnaassusaannik isiginninneq aamma siunertarineqarluni suliffimmi kikkut tamarmik ineriartorsinnaanissaannik periarfissiinissaq.

SULIFFEQAR FIMMIK AQUTSILLUA RNISSAMUT MALITTARIS ASSAT

Naalakkersuisut isumaqarput, siammasissuseqarneq/ akaarinninneq namminersorlutik oqartussat piginneqatigiiffiutaannut nukissaasut. Taamaattumillu Naalakkersuisut pingaartippaat, pisortaqaqarni assigiinngitsunik misilittagaqartoqarnissaa , taamak ililluni pitsanerpaamik pisortat tamatigoorlutillu nassaarsiullaqqissuseqarnissaat angujumallugu.

Siulersuisut siammasissusermut anguniagassanik ersarissunik tunngaviliisarput aammlu aqutsisut anguniakkanik angusanillu ilisimatittarlugit.

TAMANUT SIAMMASISSUSEQARNEQ

Sulisunut tamanut atuutsitaasumik siammasissuseqarneq nukittorsarumallugu, sulisunut politikkitsinni makku ugartortarpagut:

- Angussallugu suliffiusumi inussiarnersumik tikilluaqquserpalaartumillu pissuseqarnissaq
- Suliffeqarfimmut inuit assigiinngisitaartuusut kajungertilernissaat
- Sulinerup angerlarsimaffiullu akornanni sapinngisamik oqimaaqatigiissaarinermik pilersitsiniarnissaq

ARNAT AQUTSISUNI

INI sulivoq pisortani gruppini aqutsisuni suaassutsikkut oqimaaqatigiissitsinissaq anguniarlugu. Tassa imaappoq, INIp atorfiit inuttalersornerini eqqumaffigisarpai, suaassutsikkut ikinnerusuteqartut inissisimanermikkut nukittorsarnissaat, tak. anguniakkani 5. Siunertaavorlu arnat angutillu amerlassutsimikkut oqimaaqatigiissumik – tassa 50/50-imik – oqimaaqatigiissagaalernissaat.

Tamatumunnga atatillugu eqqumaffigilluinnarparput, suliffiit angerlarsimaffiullu imartussutsikkut nalimmassarneqarnissaat.

SUMIIFFIMMIK AALLAAVEQARNISSAQ

INImut pingaaruteqaaq, inissianik attartortuusut INImi sulisunik tarrarsorfeqarnissaat. Aamma INImut pingaruteqarluinnarpoq inissianik attartortuusut oqaatsit atugaat tunngavigalugit sullissisarnissaq. Taamaattumik siuarsarumavarput sulisut sumiiffiusumeersuunissaat aammalu kalaallit qalunaallu oqaasiinik atuisinnaasuunissaat.

NALUNAARUTEQARTARNEQ

INI ukiumut nalunaarummini ingerlatsinini anguniakkanilu nassuiaasiarisarniarpai:

- Aqutsisut akornanni arnat angutillu oqimaaqatigiinnissaat (pisortat immikkoortorta qarfinnilu aqutsisut iluini)
- Sulisut sumiiffimmeersuunissaannik kisitsisitalineq
- Sulisut kalaallisut oqaluttuusut

INI-P SOQUTIGISAQAQATIGIINNERMUT POLITIKKIA

INIp pingaarnarpaatut soqutigisaqaqatigisai tassaapput piginnittorisaq, inissianik piginnittuusut, attartortuusut, pilersuisuusut aamma niuernermi attaveqarfignisat, sulisorisat, oqartussaaffeqarfiit, soqutigisaqaqatigiittut suliniaqatigiiffiit, inuiaqatigiit tusagassiutillu. Isumaqarpugut, soqutigisaqaqatigisatta mianerinnittumik pinerisigut uagut inuiaqatigiillu unammuiagassagut akuliutsitsinikkut aaqiissutissagut angusagullu pitsaanerullutillu iluatsilluarnerusumik ingerlanneqarsinnaassasut.

PIGINNITTORISARPUT

Tamaviaarluta anguniagaraarput attartortutta soqutigisaannik isumaginninnissaq, taamatullu iliorpugut taakku innersuussutaasa malinnerisigut aamma suliffeqarfimmik pitsaasumik aqutsinissamut malittarisassat malinnerisigut. Paasissutissat soqutiginaateqartut piginnittumut erseqqissumik, piffissaatillugu pitsaasumillu nalunaarutigineqartarput.

INISSIANIK PIGINNITTUT ALLALLU PILERSUISARTUT

Anguniagaraarput inissianik piginnittut pitsaasumik sullinneqarnissaat aamma anguniagaralugu saaffiginnissutit utertissutit/qisuariaatit maalaarutillu sukkasuumik sullissilluarsinnaanissamut aqqummi sutut naleqartutut isigalugit sukkasuumik sulariniartarnissaat.

Anguniagaraarput pilersuisutsinnut suleqatigisatsinnullu pitsaasumik iluaqutaasumillu attaveqarnissaq. Tatiginartoorusuppugut suleqatitullu soqutiginnilluartutut inissisimarusulluta.

ATTARTORTUT

Inissianik attartortuusut sullinneqarluarnermik misigitinneqassapput, kissaatigaarpullu inissianik aqutsisoqarfittut kajungernartutut isigineqarnissarput.

Attartortugut uagutsinnut saaffiginnikkaangamik ilumoortumik erseqqissumillu akineqartassapput, anguniagaraarpullu attartortut imminnut attuumassuteqartuni ilisimatitsissuteqarfigineqartarnissaat.

SULISUT

Inuit pikkorissut sulisuunissamut kajumissuseqartikkusuppugut, ineriartortikkumallugit tigumminnarusullugillu. Tamakkulu anguniarniapugut naleqartutut isigisatsinnik siammasissuseqartumillu ingerlatsinitsigut. Ataqqivarput sulisutta assigiinngisitaartuunerat immitsinnullu pisussaaffiliullugu sulisutta naapertuilluartumik assigiimmillu pisarnissaat.

Sulisugut ingerlalluarnissamut sakkussaraagut pingaarnarpaat, taamaattumillu isumannaarusupparput, sulisutta ilisimassagaat, INlp peruseriniagaasa anguneqarnissaannut qanoq tunniussaqaqataasinnaanerlutik.

SULEQATIGIIFFIIT SOQUTIGISAQAQATIGIIT INUIAQATIGIILLU

Inuiaqatigiinnut avatangiiserisatsinnut pitsaasumik attaveqarnerit tigummivagut, peqataatitsinerit ammasumillu attaveqaqatigiinnerit aqqutigalugit. Kimeqarnerpaamik sunniuteqarniarnitsinni ugartortarpagut soqutigisaqaqatigisat, soqutigisatigut ataatsimoorfeqaqarfigisat tamakkulu aallaavigalugit suleqatigiinnerput ingerlattarlugu.

TUSAGASSIUTIT

Naalaartuuvugut tusagassiutinillu saaffiginnissutit sukkasuumik qisuariaateqaqarfigisarlugit. Ugartugarivarput tusagassiutinut ammasumik siunnerfilersugaalluartumillu attaveqarnissarput tamaviaarutigalugu, akisussaaffeqaqarfigisatta iluini erseqqissunik nalunaaruteqaqartarnissarput.

INI-P TUNULIAQUTSIILLUNI TAPERSIINISSAMUT POLITIKKIA

Tunuliaqutsiilluta tapersiisernerit inuiaqatigiinni akisussaaqataanitsinnut tunngatinngilagut aamma aningaasaliisernerit killilersorlugillu sukangasuumik aqutarisarlugit, ataqqillugu aningaasat tunngavigisagut inissianik attartortuneersuummata. Kisiannili aamma ilisimaarivarput, aningaasaliinigit, sumiiffinni inuiaqatigiinnik akuliussinerusartut. INImummi pingaartuuvoq, tamanit takuneqarsinnaassasoq kikkut uatsinnit taparserneqartartut, taamaattumillu INIp nammineq aaliangersinnavaa, aningaasaliisoqartillugu qinnuteqarsimasup kinaanera, aningaasaliissutit annertussusaat aammalu suna ingerlanniarneqartoq tapiiffiqineqarsimanersoq avammut nalunaarutiginiarnerlugit.

Ikorsiinerit tapiissuteqarnerillu salliutittarpagut ingerlanniarneqartut INIp sallerpaatillugit suliarisaanut attuumassuteqartut – inissianik aqutsinermut, inissianik isumaginninernut, najugaqarfiusut avatangiisaannut pitsaasumik sunniuteqartussat. Nalinginnaasumik tunniussaqaqarnerit tigussaasumik aningasaaneq ajorput aningaasanilli naleqartarlutik, tassa sulisut ikiuussinnaanerinik tunniussinerusaramik, isersinnaanermut ammaassissutaasarlutik, ikiuinerusarlutik imal. ilisimasanik tunniussinerusarlutik. Qaqutigut immikkoorluinnartumillu ittumik tigussaasunik aningaasanik tunniussinerit pisarput.

INImit makku taparserneqarneq ajorput:

- Politikkikkut partiit peqatigiiffiilluunnit
- Inuit ataasiakkaat
- Ilinniarnermut atatillugu aningaasaliinerit imal. angalanissanut aningaasaliinerit
- Inuussutissarsiornermut atatillugu ingerlanniakkat

Qinnuteqartup erseqqissumik qinnuteqarnermi nassuiaasissavaa sooq taamak annertutigisumik qinnuteqarnerluni. Tapiissuteqarnerni sivisunerusumik ingerlasussami allaganngorlugu isumaqatigiissusiortoqassaaq, INIp qanoq tunniussaqaqarnissaanik ersersitsisumik aamma allanneqassalluni tapiiffiqineqartup pisumi pisussaaffeqarnissaa.

NALUNAARUSIORNEQ

INIp inuiaqatigiinni akisussaaqataanerminut politikkia, siammasissuseqarnissamut, tapiissuteqarnissamut soqutigisaqaqataaffigisanullu tunngasut siulersuisunit ulloq 27. september 2018 akuersis-sutigineqarput. INI-lu nassuiaateqassaaq siammasissuseqarnissamut, soqutigisaqaqataaffigisaminullu politikkini pillugit aamma INIp ukiumut naatsorsuutininut atatillugu nassuiaasiaani saqqummiunneqassapput inuiaqatigiinni akisussaaqataanermut, ingerlanneqartunut angusanullu atatillugu politikkerisat.